

RECENZE

Igor ZMETÁK (red.), *Okno do histórie – Ryba a kláštor. Zborník odborných príspevkov z kultúrno-historického seminára. Trenčín: Trenčinské osvetové stredisko, 2019. ISBN 978-80-7092-053-4*

Předkládaný sborník je výstupem ze semináře *Okno do histórie 2019 – Ryba a kláštor*, devátého ročníku trenčinských odborných seminářů sympózia ORA ET ARS, v roce 2019 organizovaného v rámci výzkumu s podporou projektu DG18P02OVV067 *Kulturní tradice českého rybářství ve světle jejího využití v cestovním ruchu a krajinotvorbě*, financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje (NAKI II). Téma ryby je pojato ve značné šíři, nejen jako vzhled do historie gastronomických zákulisí křesťanských klášterů, ale i jako mnohovýznamový kulturní fenomén. Symbolika ryby v umění různých národů napříč staletími a společenskými vrstvami, její význam ekonomický, nutriční, role v období pústů, v rámci festivit atd. Zpracování tématu optikou různých oborů a zároveň s ohledem na jednotu danou základním motivem – ryba a křesťanství – dává textu unikátní hodnotu.

Již první příspěvek italského filologa a historika mentalit Agnula Florma *Lux per aequora splendens: plavba morom symbolov v aquilejskej bazilike* je svým pojetím pozoruhodný. Autor se snaží analyzovat symbolický obsah velké mozaikové podlahy raně křesťanské baziliky v Aquilei. Motiv ryby zde nazírá ve světle kulturního a náboženského vývoje regionu, s antickými, egyptskými, ale i židovskými a křesťanskými vlivy a současně jako umění oblasti pevně ukotvené v Evropě. Redaktor sborníku Igor Zmeták se zhostil tématu *Ryba v kulturně historickém kontextu*. Zkoumá rybu v různých náboženstvích, v křesťanství pak jako symbol Krista, čistoty vodního symbolu a významu v rámci křesťanských svátků a pústů. Irena Korbelářová, jedna z nejvýznamnějších českých historiček zabývající se dějinami gastronomie a kulinární každodennosti, ve svém příspěvku *Ryba (nejen) v postním stravování vyšších společenských vrstev v předmoderní době* věnuje pozornost významu ryb v postních obdobích ve středověku a raném novověku. Zabývá se však také rybími pokrmy jako běžnou součástí stravování venkovských vrstev i naopak oblibou pokrmů z mořských ryb, korýšů, mlžů a plžů v jídelníčku měšťanských a šlechtických vrstev v Evropě. Cenná je zejména pečlivá heuristika a značná erudice autorky, stejně jako ukotvenost výzkumu v množství dobových pramenů, receptářů a kuchařských knih české, německé a rakouské proveniencí. Následuje zajímavý umělecko-historický text Barbory Matákové *Zobrazení ryby v památkách na Slovensku*. Jedná se o přínosnou studii, autorka se snaží rybí symboliku představit ve slovenském umění napříč dějinami od nejstarších předkřesťanských kultur po novověké umění, jako umělecký dekorativní prvek v architektuře, plastice, malířství, ale i v užitém umění. Příspěvek Jána Kubici zkoumá rybí pokrmy v souvislosti s postními předpisy

křesťanských řeholí, vycházejícími vesměs z prvotní regule Benedikta z Nursie, jež rybě přikládala značný význam. Chov ryb byl významný pro kláštery i ekonomicky. Další nepřehlédnutelnou součástí klášterní produkce byla výroba piva. Tou se zabývá ve sborníku zajímavým způsobem a na příkladu Trenčína Danica Hlaváčová. František Oslanský pak tematiku uzavírá čtivou studií *Opatstvo benediktínů na Skalce u Trenčína v stredoveku*.

Sborník je inspirativní odbornou četbou, jeho největší devizou je bezesporu smělá multioborovost a zároveň tematická komplexnost a celistvost. Podobné počiny jako sympóziu *Okno do histórie 2019 – Ryba a kláštor* by se měly stát častějšími, zvolený mutioborový kooperativní přístup představuje směr, jímž by se věda měla v budoucnu ubírat.

Naděžda Morávková

Helena PAVLIČÍKOVÁ, *František Mareš. Od fyziologie k filosofii*, Praha: EPOCH 2017. 358 s. ISBN 978-80-755-7079-6.

Biografická monografie jihočeské akademičky Heleny Pavličíkové připomněla neprávem opomíjeného českého filozofa a lékaře Františka Mareše (1857–1942) v roce 160. výročí jeho narození a 75. výročí jeho smrti. Autorka, jejímž hlavním zaměřením jsou didaktické problémy výuky filozofie přírodních věd a environmentalismu, vytvořila obdivuhodně podrobný a barvitý portrét tohoto českého vitalisty a významného pražského akademika konce 19. a počátku 20. století. Mareš byl především lékařem, uznávaným a publikujícím odborníkem v oboru fyziologie, děkanem pražské lékařské fakulty i rektorem Karlovy univerzity. Byl však také respektovanou autoritou v diskusích filozofických a obecně vědecky teoretických. Jeho celoživotní přínos pro metodologii přírodních věd a důraz na interdisciplinární aspekty mnohých témat sleduje autorka z nového, doposud nepovšimnutého úhlu pohledu a vychází i z jeho popularizačních a méně známých textů. Některé články v periodikách *Živa* či *Časopis českých lékařů* jsou takto výtěženy vůbec poprvé. Také Marešova bibliografie je teprve v této monografii pojata ve svém celém rozsahu a v přesných citacích.

Mareš byl častým a usilovným polemikem. Autorka se snaží představit jej v polemikách jako pozitivního a logicky argumentujícího oponenta, který vkládal do diskusí celou svou osobnost. Ani případnou prohru nepřijímal nijak tragicky, právě naopak, nalézal v ní inspiraci pro posun svůj i posun celé problematiky. Náměty, v nichž jako protagonista odborných diskusí vystupoval, přitom

